

Det Anarkistiska Biblioteket

Inbördeskriget i Spanien

Axel Österberg

Axel Österberg
Inbördeskriget i Spanien
1937

Arbetarekalendern 1937

sv.anarchistlibraries.net

1937

När Azana av folkfronten fördes upp på den politiska maktens tinnar utbasunerades detta som en lysande arbetarseger, ett tecken på att reaktionen äntligen var tillbakalagen och att arbetarna tagit den politiska ledningen i sina händer. Inget påstående hade kunnat vara mer missvisande. Azana och hans folkfrontsregering förstodo detta bättre än deras beundrare, och de nya herrarna sökte efter medel att säkra sina nyvunna positioner.

Arbetarklassen blev den part som fick sitta emellan. Mån om att vinna fascistjuntornas bifall fortsatte folkfrontsregeringen förföljelsen mot CNT och FAI, som representerade de revolutionära elementen. CNT:s och FAI:s press utsattes för en hänsynslös censur, och *Juventud Libertarios*, den anarkosyndikalistiska ungdomsorganisationen, blev helt enkelt illegal, liksom den varit det under alla föregående reaktionära perioder.

Hos den breda massan var alltså folkfronten långt ifrån populär. CNT och FAI, den spanska arbetarklassens majoritetsorganisationer, kunde inte ha några sympatier till övers åt dessa nya kapitalismens förvaltare. Det råder intet tvivel om att regeringen visste om de kupplaner som närdes av militärjuntorna, men man vägrade envist att se fakta. I stället för att bjuda reaktionen spetsen föredrog regeringen att söka blidka den genom hets på anarkosyndikalisterna, och spänningen mellan regeringen och arbetarna var på dessa grunder ganska stark. Socialdemokraternas och kommunisternas irriterande angrepp för ”samarbete med reaktionen” bidrog inte till en avspänning, och när folkfrontens press öppet kallade CNT:s och FAI:s medlemmar för ”banditer med medlemsbok” blev samarbetet det sämsta tänkbara.

De fascistiska ligorna, som alltsedan folkfrontsregeringens inträde väntat på ett tillfälle att genomföra sin kupp, sågo med tillfredsställelse på denna utveckling. Övergreppen mot CNT och FAI från folkfrontens sida ökade de fascistiska juntornas förhoppningar om en lätt seger. Fascisterna visste, att om CNT kunde provoceras till att hålla sig utanför striden, då skulle denna inom kort vara avgjord. Som Katalonien är Spaniens rikaste provins, är det naturligt att fascisterna först och främst riktade sina ögon på Barcelona, vilken för dem var en viktig bas för operationerna i norr. Att bemäktiga sig huvudstaden har naturligtvis för en revolterande grupp sin stora psykologiska betydelse. Men i Spanien finns det två huvudstäder, Barcelona och Madrid.

De katalanska arbetarna ha visat vägen för all världens arbetare.

Utan centraliserade myndigheter, utan diktatur och partipolitiskt maktbegär började Kataloniens arbetare bygga det federalistiska samhället.

Katalonien är den frihetliga socialismens största namn. I dag veta vi ännu inte experimentets slutliga utgång, men många tecken tyda på att här bygges en ny värld, här strävar sig arbetarrörelsen fram till en vändpunkt i hela mänsklighetens historia.

Barcelona i september 1936.

För Arbetarekalendern av Axel Österberg.

Förklaringar: *CNT* betecknar den syndikalistiska landsorganisationen, *Confederacion National del Trabajo* (Nationella arbetarkonfederationen), *UGT* betecknar de spanska fackföreningarnas landsorganisation, *Union General de los Trabajadores*, (Allmänna arbetarunionen), *FAI* betecknar den anarkistiska organisationen, *Federacion Anarquista Iberica*, (Iberiska anarkistiska federationen).

Under CNT:s och FAI:s svartröda fana.

Arbetarnas barrikader i Barcelona den 19 juli 1936.

Milits med provisorisk pansarbil klara till strid.

pen i hand kämpa mot fascisterna. Lögnpropagandan i utlandet försvårade ytterligare deras ansträngningar. Importen av nödvändighetsvaror avspärrades och pesetan blev värdelös. Men trots detta lyckades det CNT och FAI att icke blott uppehålla en mönstergill ordning bakom fronten, utan också att lägga grundvalarna för det federalistiska samhället. Man erinrar sig förvirringen och oredan bakom fronten under den ryska revolutionen. Federalismen har redan bevisat sin överlägsenhet, federalismen har bevisat sin förmåga att under de mest svårartade förhållanden inte endast uppehålla och utvidga industrin. Arbetarnas övertagande av produktionen, utan mellanhänder och utan "proletariatets diktatur" har genomgått sitt eldprov och visat sig vara hållbar.

Häri ligger den katalanska revolutionens största betydelse. För första gången i världshistorien ha de anarkosyndikalistiska principerna allvarligt prövats. För första gången har massorna segerrikt slagit fascismen med dess egna vapen - det blodiga våldet. Och vi kunna med stolthet peka på, hurusom just i Katalonien, anarkosyndikalismens starkaste fäste i Europa, fascismen slogs ned vid dess första anlopp.

Den 27 augusti kastade CNT:s regionalkommitté ut parollen att all industri och jordbruk som ännu inte socialiserats omedelbart skulle exproprieras och överlämnas i folkets händer. Därmed var det privatkapitalistiska systemet slutgiltigt dömt i Katalonien. Man beslutade även att bankerna skulle nationaliseras.

Så lades grundstenarna till det federalistiska samhället. CNT och UGT samarbetade intimt på de platser där UGT hade försänkningar. CNT upprepade ständigt att det var nödvändigt att samarbetet knöts så fast som möjligt, och för UGT fanns det i Katalonien ingen annan möjlighet än att följa CNT på den revolutionära syndikalismens väg fram mot federalismen.

Men samtidigt som arbetarna socialiserade industri och jordbruk fortsatte den väpnade kampen ute vid fronterna. Utan inblandning hade striden snart varit avgjord. Men Tysklands och Italiens öppna stöd åt fascisterna förlängde och försvårade striden. Arbetarna saknade vapen och ammunition. Man arbetade för fullt vid ammunitionsfabrikerna i Madrid. Arbetet gick dygnet runt i fyra skift, men man förmådde ändå inte framställa tillräckligt med ammunition. Vid CNT:s verkstäder i Barcelona framställdes pansarbil och bomber.

Terrorn i de av fascisterna ockuperade orterna var redan från början fruktansvärd. I Zaragoza, Sevilla, Cordova o. s. v. avrättades det ena tusendet efter det andra. Inte bara arbetare föll offer för denna ohyggliga terror. Borgerligt-liberala redaktörer, lärare och bankmän fingo dela arbetarnas öde. Alla som inte till fullo delade fascisternas meningar måste vandra till stupstocken. Och när mordraseriet ansatte fascisterna kunde det även hända att deras egna av en eller annan anledning fusiljerades.

Arbetarna uppehöll fullständig ordning. Den borgerliga pressen har talat om rövierier, plundringar o. s. v. MAn har talat om mördade präster och hängda generaler. Intet av allt detta är med sanningen överensstämmande. Journalister och andra utlänningar som vistats i Barcelona och Madrid ha uttalat sin beundran för arbetarnas frivilliga disciplin. CNT och FAI vidtogo omedelbart efter kampens utbrott stränga åtgärder för att förhindra allt självsvåld och alla övergrepp. Endast den fascistköpta pressen kan säga något annat.

Man måste förstå under vilka svårigheter de katalanska arbetarna genomförde sin socialisering. Ute på fronterna måste de samtidigt med va-

Fascisterna hade räknat fel. Förmodligen kalkylerade man med att det katalanska *Generalidad* (regeringen) icke skulle tillåta att CNT:s och FAI:s medlemmar fingo vapen, man trodde inte att folkfronten skulle beväpna ”banditerna med medlemsbok”. Kanske räknade man också med att anarkosyndikalisterna inte skulle gå ut i kamp för den förtryckande folkfrontsregeringen - och att de skulle vara så starka att de kunde gå ut i kamp för egna intressen, det trodde man inte.

Fascisternas beräkningar visade sig till en del hålla streck. Centralregeringen i Madrid var obenägen att beväpna arbetarna. I Zaragoza och en rad andra städer saboterades öppet arbetarnas beväpning. Men *Generalidad* i Barcelona var inte beroende av Madridregeringen. Den kunde handla på eget bevåg. Och *Generalidad* beslutade, ehuru under stor tvekan, att ge arbetarna de vapen som funnes tillgängliga. Men då spelade redan fascisternas kanoner i Barcelonas centrum och regeringens trupper, civilgarde och polis, höllo sig på defensiven.

Det tordes vara nödvändigt att i korthet beröra den synliga orsaken till fascistkuppens utbrott. Så mycket torde vara klarlagt, att fascistkuppen inte utbrutit vid denna tidpunkt, om inte en händelse i Madrid tänt gnistan. Calvo Sotelo, monarkisternas ledare, föll offer i ett av honom själv påbörjat gerillakrig. Med sotelos öppna gillande mördade några fascister två stormgardister, som gjort sig kända för arbetarvänlighet. Här bör kanske nämnas att stormgarderna i allmänhet voro hatade av fascisterna, emedan de intogo en ganska öppen antifascistisk ställning. Alltnog, mordet på de två stormgardisterna medförde i sin tur att Calvo Sotelo själv fick sätta livet till. Och därmed var signalen given till det uppror, som för Spanien skulle medföra så ödesdigra verkningar.

Att ge en klar, överskådlig bild av de händelser, som nu följde varandra över hela Spanien, torde av utrymmesskäl vara omöjligt. Men först några viktigare data och händelser.

Redan den 18 juli började upproret i vissa landsdelar. I kolonierna och i Sevilla tog fascisterna efter en hård strid makten. Rusiga av framgången, som i dessa övermilitariserade trakter icke var så förvånansvärd, gingo sedan fascisterna till uppror över hela landet. Dagen därpå brakade det löst i Zaragoza, där emellertid CNT:s och FAI:s bestämda uppträdande drog ett streck över de fascistiska planerna.

Ett fascistnäste i Barcelona som rensas ut ordentligt.

Folket, dåligt beväpnat, men med en flammande entusiasm, stormade kasernerna och erövrade vapenarsenalerna. Och därmed hade kampen kommit till en vändpunkt. Fascisterna behärskade en rad städer, Zaragoza, Sevilla, Granada, Burgos, Valladolid o. s. v., men arbetarna hade lyckats rädda de två viktigaste punkterna, Madrid och Barcelona. Och av dessa två städer blev det framförallt Barcelona beskärt att bli antifascismens högborg i den kommande kampen.

Kataloniens anarkosyndikalister ha sina egna traditioner - liksom folket i Katalonien till språk och seder skiljer sig från det övriga Spanien. I Katalonien har alltid anarkosyndikalismen haft sina största försänkningar, den har alltid varit ett med folket självt. Liksom Kataloniens folk tidigare under århundraden fört en envis kamp för sin autonomi, så har det under snart ett århundrade kämpat under de anarkosyndikalistiska banéren för den absoluta friheten. Det är därför inte underligt att Katalonien blev den provins där fascismen fortast krossades, och det är inte heller underligt att det blev just Katalonien som gick i spetsen för det sociala uppbyggandet bakom fronten.

Ett katolskt prästseminarium synes på övre bilden. Nu förvandlat till ett folkuniversitet av Ungdomsförbundet där utomordentligt goda lärarkrafter fricilligt ställts till förfogande för utbildningen. Rika konstskatter ha här räddats undan förstörelsen. Under ses CNT:s arbetsklädda ordförande, M. Vasques, tala vid ett jättemöte den 9 aug. 1936, där socialiseringen diskuterades och planlades.

Den övre bilden visar lämningar av levande begravna människor funna i ett kloster av milisen. Att kloster och kyrkor utsatts för attacker beror helt därpå att de befanns vara armerade fästningar. "Präster som skjuts från kyrktornen på de lojala trupperna äro själva skulden till kyrkornas förstörelse", yttrade en framstående katolik vid en radiosändning från Madrid. Den undre bilden visar vaktjänsten mot just sadana överfall.

En barrikad utanför arbetarnas tidnings- och bokförlagslokaler.

En barrikad utanför ett CNT:s Kem.-Tekn. Arb.-syndikats byggnad.

Katalonien organiserade kampen på två fronter. Redan den 22 juli avreste den första antifascistiska kolonnen till Zaragoza, som tack vare guvernörens avvisande hållning till arbetarnas beväpning fallit i fascisternas händer. Den 23 juli upphävdes för hela Katalonien, den generalstrejk som proklamerats som svar på fascistprovokationen. Under den närmaste tiden avgick från Barcelona oavbrutet kolonner till olika fronter i landet, till Zaragoza och Balearerna.

Kataloniens socialisering är i dag ett faktum. Redan i samma ögonblick som fascisterna förlorade kampen i Barcelona reste ett stort antal storfirmanärer över gränsen till Frankrike. Ägarna av de stora varuhusen, direktörerna och aktieägarna i järnvägar och spårvägar, ägarna av de stora industrierna, bankirer o. s. v. satte sig omedelbart i säkerhet. Och arbetarna satte sig i sin tur i besittning av egendomarna. Hotellsyndikatet övertog hotellen, kommunikationssyndikatet övertog järnvägar och spårvägar. Alla syndikat kommo i febril verksamhet.

Redan några dagar efter socialiseringens början visade det sig att den federalistiska tankens förverkligande skulle betyda ett jättesteg framåt för Spaniens sorgligt försummade industri. Vid bussverkstäderna, som kommo i kommunikationssyndikatets ägo, kunde en buss framställas på avsevärt kortare tid än förut, och samtidigt billigare. Trots detta kunde lönerna höjas med 15 procent, inte bara i bussverkstäderna, utan i alla industrier. Inom en rad företag genomfördes 6-timmarsdagen.

Vid socialiseringen gick man fram på två vägar. De företag, vars ägare flytt eller öppet deltagit i den väpnade kampen på fascisternas sida, exproprierades av CNT:s syndikat. Driftsråd tillsattes vid varje sådant företag, bestående av representanter för alla sektioner och för teknikerna. Kanske behöver det anmärkas att teknikerna i de flesta fall ställde sig till arbetarnas förfogande.

Inom andra företag gick man försiktigare fram. Det gällde dels företag vars finanser voro så förstörda att arbetarna inte ville taga ansvaret för reorganiseringen, och dels företag av rent utländsk karaktär. Vid dessa tillsattes kontrollkommittéer, där förutom arbetarrepresentanterna även *Generalidad* var representerat. Dessa kommittéer genomförde sträng kontroll och företogo upprepningar i direktörsjuntorna.

Övre bilden: Arbetarnas i strid vid Zaragoza. Nedre bilden: I väntan på utryckningsorder.

I Bakuninkasernen i Barcelona övas arbetarmilisen.

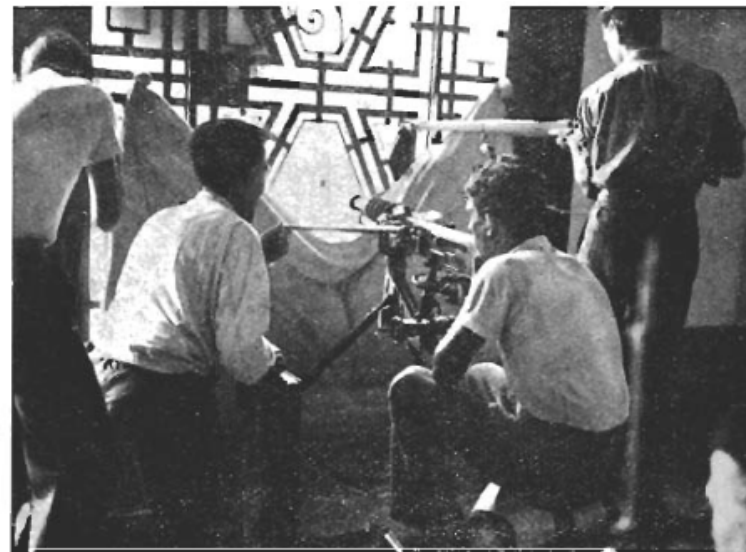
Generalidad lade inte heller några hinder i vägen för socialiseringen.

Kataloniens president, *Companys* insåg mer än väl att det inte fanns någon återvändo, att det skulle vara detsamma som ett självmord att försöka dämna upp folkviljan. Presidenten förklarade i stället att det var regeringens skyldighet att underlätta och godkänna de socialiserande åtgärder som företogs av syndikaten. *Companys* betecknande CNT som "en kraft av ordning och legalitet".

Den 6 aug. bildades det ekonomiska rådet. Socialiseringen hade nu framskridit dithän att det var nödvändigt att samorganisera de socialiserade industrierna till ett helt. Det ekonomiska rådet fick i uppgift att sammanknyta de socialiserade industrierna och påskynda socialiseringen av de företag som ännu inte voro socialiserade. Dessutom skulle kommittén vara arbetarna behjälpliga med råd och anvisningar. I ekonomiska rådet invaldes delegater för alla antifascistiska organisationer i Katalonien.

Efter den 6 aug. tog socialiseringen ökad fart. Industri, handel och sjöfart lades under CNT:s kontroll över hela Katalonien. Ute på landsbygden ockuperade bönderna och lantarbetarna jorden.

Även på landsbygden tog socialiseringen fart. De stora godsens sönderstyckades eller brukades kollektivt.

Efter intagandet av CASA-byggnaden, som nu är CNT:s huvudkvarter.

Allt detta genomfördes under synnerligen svårartade förhållanden. Kriget mot fascisterna pågick för fullt. Industrin måste i första hand användas till framställning av krigsmaterial. Det fattades fortfarande vapen, och det fattades moderna jordbruksredskap. Svårigheterna voro stora, men de övervunnos. Aktionerna genomfördes på folkets eget initiativ. Det var folket självt som handlade.

Just denna förmåga hos folket att självt taga initiativet till betydelsefulla handlingar är en viktig och en ur syndikalistisk synpunkt synnerligen intressant sida. Redan under de första kampdagarna i Katalonien organiserade de olika syndikaten livsmedelsdistribution, folkkök o. s. v. Utan några direktiv, utan ingripande från regering o. d. normaliserade folket näringslivet och övergingo från försvar till anfall på det ekonomiska området. Redan i början på augusti var faktiskt den sociala revolutionen påbörjad för Kataloniens vidkommande. Arbetarna behärskade och kontrollerade industrin, de flesta företagen hade övergått i syndikatens ägo. *Generalidad* var

en regering endast till skenet. Dess administrativa uppgifter hade förlagts till syndikaten, dess auktoritet var ingen.

Generalidad hade mot sin vilja påskyndat denna utveckling. När mobiliseringen genomfördes visste *Generalidad* mer än väl att detta var i strid med CNT:s vilja. CNT krävde att inga nya militära kårer skulle uppsättas utanför arbetarnas kontroll. Trots detta gjordes försök att mobilisera även i Katalonien. Men när rekryterna nästan omedelbart efter inryckningen till Barcelona övergävo kasernerna och läto inskriva sig i CNT:s arbetarvårn, då var CNT:s seger fullständig, och för *Generalidad* fanns det inget annat att göra än att ställa sig CNT:s beslut till efterrättelse. Därmed var regeringen slutgiltigt satt ur spel, och miliskommittén, bestående av representanter för alla antifascistiska organisationer, blev den institution som vid sidan av CNT:s syndikat innehade den reella makten. I de partipolitiska arbetarlägren höjdes röster för bildandet av en ren arbetarregering, men CNT bromsade upp. CNT ansåg att det inte var på sin plats att slåss om regeringsinnehavet så länge fascisternas kanoner dundrade i Guaderamma och Zaragoza. För Kataloniens vidkommande fanns det inte heller någon anledning till detta, så länge som regeringen nöjde sig med sin skentillvaro.

Bilderna visa ett par ex. på den produktiva aktivitet som i trots av inbördeskrigets brand ändå kännetecknar Spanien. Den övre bilden visar en modern pansarbü levererad av de stora verkstäder som helt övertagits av CNT och UGT syndikat och en trafikkbuss från samma fabrik synes på den nedre.